

Diweddaru'r Strategaeth ar Gyfer Gofalwyr yng Nghymru

Ymateb gan Dyfodol i'r Iaith

Ionawr 2013

Ymateb gan Dyfodol i'r Iaith

Mae Dyfodol i'r iaith yn fudiad amhleidiol sy'n gweithredu er lles yr iaith Gymraeg. Nod y mudiad yw dylanwadu drwy ddulliau cyfansoddiadol ar sylwedd a chynnwys polisiâu cyhoeddus a deddfwriaeth er mwyn hybu twf a ffyniant y Gymraeg ym mhob maes polisi. Bydd yn gweithredu er budd Cymru a'i phobl, gan ennill cefnogaeth a pharch i'r iaith a sicrhau bod y Gymraeg yn fater byw ar yr agenda gwleidyddol.

Mae Dyfodol i'r iaith yn croesawu'r cyfle i ymateb i'r Ddogfen Ymgynghori: Diweddarau'r Strategaeth ar Gyfer Gofalwyr yng Nghymru. Gallwn groesawu hanfod y Strategaeth ddrafft fel cam pwysig i sicrhau lles gofalwyr yng Nghymru.

Serch hynny, rydym yn siomedig tu hwnt nad oes unrhyw gyfeiriad yn y ddogfen at faterion yn ymwneud â iaith a'r angen i sicrhau bod gofalwyr yn gallu cael gwybodaeth, asesiad, gofal, gwasanaeth a'r parch y mae nhw'n ei haeddu yn y Gymraeg, neu yn ddwyieithog, yn ôl eu dymuniad a'u hangen personol. Rydym yn argymhell fod angen gwneud anghenion iaith yn hysbys, yn hytrach na chymryd yn ganiataol y byddant yn amlwg o fewn cyd-destun sy' sôn am drin pobl â pharch, hwyluso cyfranogi i benderfyniadau, asesu a diwallu anghenion gofalwyr yn briodol, a darparu cymorth a chefnogaeth ymarferol ac emosiynol priodol i ofalwyr yn ôl eu hangen.

Mae profiad yn dangos nad yw dinasyddion sydd angen gwasanaethau Cymraeg neu ddwyieithog yn cael eu cynnig fel mater o gwrs, fel y dylai fod, a'u bod yn aml yn swil i ofyn am hynny. Mae hyn yn aml oherwydd diffyg gwybodaeth neu ddealltwriaeth ar ran darparwyr. Dylid yn ogystal felly sicrhau bod y cwestiwn o iaith yn cael ei godi ar y cyswllt cyntaf gyda dinasyddion, a bod hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith yn orfodol i ddarparwyr. Mae Mwy Na Geiriau (Llywodraeth Cymru, 2012) yn argymhell mai ar y gwasanaeth mai'r cyfrifoldeb i gynnig gwasanaeth, yn hytrach na disgwyl i'r dinesydd bregus ofyn am hyn.

Argymhellwn gofnodi'r ieithoedd a ddefnyddir gan y claf/cleient fel rhan o'r wybodaeth bersonol sy'n rhan o lythyr cyfeirio (hynny yw: enw, cyfeiriad, dyddiad geni, rhif ysbyty, ieithoedd a ddefnyddir). Mae modd felly cynllunio natur ieithyddol gwasanaeth ymlaen llaw, ac ymateb i glaf/gleient sy'n defnyddio Cymraeg/Saesneg yn ôl y wybodaeth a rennir wrth gyfeirio, gyda staff sydd hefyd yn ddwyieithog.

Cwestiwn 1:

A ydym wedi nodi'r canlyniadau cywir ar gyfer gofalwyr yng Nghymru?

Fel y soniwyd eisoes, mae angen gwneud anghenion iaith yn hysbys, yn hytrach na chymryd yn ganiataol y byddant yn cael eu ystyried o dan benawdau eraill.

Argymhellwn gynnwys bwynt bwled ychwanegol ar dudalen 6, o dan y pennawd:

Canlyniadau i ofalwyr

1.9. Dyma'r prif ganlyniadau yr ydym am eu sicrhau i ofalwyr:

- *bod trefn briodol ar gael er mwyn deall pwy yw'r gofalwyr, a'u bod yn cael yr wybodaeth a'r cyngor cywir ar yr adeg iawn;*
- *bod pobl yn gwrando ar ofalwyr, eu bod yn cael eu trin â pharch ac yn cael cydnabyddiaeth briodol;*
- *nad yw gofalwyr yn cael eu rhoi o dan anfantais ac nad oes neb yn gwahaniaethu yn eu herbyn oherwydd eu bod yn ysgwyddo rôl gofalu;*
- *bod gofalwyr yn ymwneud o ddifrif â phob penderfyniad sy'n effeithio arnynt ac ar y bobl y byddant yn gofalu amdanynt (gan gynnwys cynllunio strategol, darparu a gwerthuso gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol);*
- *bod anghenion gofalwyr yn cael eu hasesu a'u diwallu'n briodol;*
- *bod gofalwyr yn cael cymorth a chefnogaeth ymarferol ac emosiynol priodol ar yr adeg pan fydd angen hynny arnynt*

A'n hawgrym ni fel a ganlyn:

- Bydd angen ystyried anghenion iaith gofalwyr er mwyn eu trin â pharch; er mwyn sicrhau gwybodaeth a chyfranogaeth briodol; asesu a diwallu anghenion yn gywir; ac er mwyn sicrhau bod gofalwyr yn derbyn cymorth a chefnogaeth ymarferol ac emosiynol ar yr adeg pan fo'u hangen arnynt. Yng Nghymru, mae hyn yn golygu fod angen sicrhau gwasanaethau a gweithdrefnau dwyieithog, gan fod angen trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal.